

Nr 232

Av herr **Lassinantti m. fl.**, om inrättande av en statlig rättshjälpsanstalt till förmån för befolkningen i Norrbottens läns lappmarker och s. k. inland.

Principen att en människa inte får åsamkas rättsförluster för att hon är mindre bemedlad eller obemedlad är godtagen i vårt land. Lagen om fri rättegång och bestämmelserna om understöd för utomprocessuell rättshjälp är praktiska uttryck för denna uppfattning.

Möjligheten att anlita juridisk sakkunskap är emellertid inte enbart en ekonomisk fråga. Den är också avhängig av tillgången på sådan sakkunskap. Och för den rättssökande allmänheten innebär en nöjaktig lösning av frågan möjlighet att utan alltför stor tidsspilla eller alltför besvärande och kostsamma resor kunna nå exempelvis en advokat. För att komplettera tillgången på privatpraktiserande advokater har man i vissa orter inrättat rättshjälpsanstalter. Statsbidrag utgår till drivande av dessa ungefär efter samma principer som gäller för den utomprocessuella rättshjälp, som meddelas av landstingen i samarbete med privatpraktiserande advokater.

Detta ekonomiska stöd från statsmakterna är ett bevis på att det allmänna anser advokaternas och rättshjälpsanstalternas verksamhet som en viktig förutsättning för rättslivets behöriga funktion.

I ett fall har insikten härom motiverat statsmakterna att ensamt påtaga sig det ekonomiska ansvaret för en rättshjälpsanstalt. På Kungl. Maj:ts förslag beslöt nämligen riksdagen år 1947 att en helt statlig dylik anstalt skulle inrättas i Haparanda. Beslutet motiverades av bristen på advokater i berörda gränsbygd samt av den ofta mindre bemedlade, i vid omfattning tvåspråkiga befolkningen. Statsmakterna ådagalade klart, hur viktigt det är att en befolkningsminoritet inom landet blir i tillfälle att hävda sig i rättsligt avseende.

Det förtjänar erinras om att initiativet till Tornedalens rättshjälpsanstalt i Haparanda togs av domhavanden i Torneå domsaga. Detta skedde redan innan nya rättegångsbalken trätt i kraft. En särskilt tillkallad utredningsman, dåvarande hovrättsrådet K. H. Henkow, framlade förslag om anstaltens inrättande. Av remissinstanserna var norra distriktet av Advokatsamfundet emot anstaltens inrättande, medan övriga yttranden godtog utredningsmannens förslag. Mot denna bakgrund kan det nu, då anstalten verkat i närmare tio års tid, vara befogat att söka bilda sig en uppfattning, om anstalten motsvarat de förväntningar man knöt till den. Allmänt råder

den meningen, att anstalten på ett mycket förtjänstfullt sätt fyllt ett verkligt behov på rättslivets område i bygden. Dess sätt att fungera har väckt respekt och förtroende hos de rättsökande såväl i tvistemål som i brottmål. Som förlikningsinstrument åtnjuter anstalten utmärkt anseende. Förhållandet till domstolar, advokater och myndigheter är, såvitt en utomstående kan bedöma saken, utan anmärkning.

Ekonomiskt torde anstalten ha varit en lika hygglig affär för staten som för de rättsökande.

Sedan nya rättegångsbalken trädde i kraft, har vid olika tillfällen förmärkts, att dess regler varit svåra att tillämpa i de glest befolkade områdena i Norrbottens inland. Det har varit förenat med största svårigheter att under förundersökning i erforderlig utsträckning kunna anskaffa önskad försvarare åt en misstänkt.

I flera fall har det varit omöjligt att över huvud kunna uppfylla en eventuell önskan från misstänkt att erhålla försvarare. Detta förhållande skall exemplifieras längre fram.

Ett flertal fall utvisar, att samerna lidit ekonomiska förluster på grund av att avståndet till praktiserande advokat varit så långt att man ej ens för betydelsefulla handlingars upprättande kunnat nå sådan eller annan därtill lämpad person.

Svenska samernas riksförbund undersökte för något år sedan möjligheten att anställa en juridisk konsulent. Detta bevisar, att även samerna anser sig behöva en juridisk rådgivare. Enligt vår mening skulle detta behov tillgodoses genom en rättshjälpsanstalt, som i vissa speciella s. k. lappfrågor kunde tänkas utöva en konsulterande verksamhet inom hela området för den lapska bosättningen, även om den gängse rättshjälpsverksamheten skulle utföras inom Norrbottens län eller en del därav. Rättshjälpsanstalten skulle självfallet intaga en oberoende ställning till samernas intresseorganisationer liksom till lappadministrationen och andra myndigheter.

Karesuando socken, som nu tillhör Tornedalens rättshjälpsanstalts verksamhetsområde, kunde med fördel överföras till den här föreslagna anstaltens verksamhetsområde för erhållande av likartad praxis vid behandling av samernas problem.

Utom samisk befolkning finns särskilt inom Kiruna stad och Gällivare socken ett stort antal enbart finskspråkiga människor. Dessas svårigheter att skaffa sig juridisk hjälp är i de flesta fall fullt hänförliga till de besvärigheter som i språkligt och även andra hänseenden anfördes om befolkningen i Tornedalen som motiv för inrättandet av rättshjälpsanstalt i Haparanda.

Av de finskspråkiga i Kiruna stad och Gällivare socken är en del födda i Sverige med finska språket som sitt modersmål, medan andra återigen inflyttat från Finland under de sistförflutna tio åren. Många av dessa har

beviljats svenskt medborgarskap, varför deras bosättning här i länet måste betraktas som definitiv.

Även bland de rent svenskspråkiga i inre Norrbotten har man många gånger betydande svårigheter att kunna skaffa sig juridisk hjälp. Befolkningstalet växer liksom brottmålen antal, medan juristerna tycks av i och för sig godtagbara skäl vara obenägna att slå sig ned i lappmarken som praktiserande advokater. Rättshjälpsanstalten skulle även för de rättssökande från den rent svenskspråkiga befolkningsgruppen få en stor betydelse.

Man torde våga förutsätta, att en rättshjälpsanstalt i inre Norrbotten på samma sätt som Tornedalens rättshjälpsanstalt skulle bli en betydande förlikningsinstitution, vilket skulle underlätta arbetsbördan för hårt belastade domstolar.

I samband med rättegång i brottmål har man från advokathåll hävdad, att samerna i samband med förundersökningar vore på grund av sin egenart med åtföljande stor respekt för myndigheter i större behov av försvarare än de bofasta i samma geografiska områden. Det har en gång kastats fram, att en försiktig förundersökningsledare borde överväga att tillkalla advokat, även om den misstänkte inte uttryckligen begär detta.

Hur svårt detta vore att förverkliga i lappmarken kan åskådliggöras med ett par exempel, som kan förekomma i verkligheten.

1. Närmaste advokat kan bo 25 mil från platsen för förundersökningen. De praktiska svårigheterna att anskaffa försvarare, när den misstänkte önskar sådan, är uppenbara t. o. m. när kontakt genom telefon kan nås.

2. Kontakt kan inte etableras mellan förhørsledare och advokat, t. ex. när en misstänkt höres i fjällvärlden.

En rättshjälpsanstalt skulle främja en förnuftig praxis på detta område, då dess på sitt sätt samhällseliga förankring kan tänkas befrämja en realistisk utveckling på området. På detta sätt komme man måhända fram till att rättegångsbalkens bestämmelser kunde tillämpas mer helgjutet än vad nu är möjligt i förevarande sammanhang.

Ofullkomligheter i förundersökningsproceduren kan under nuvarande förhållanden ge en missvisande bild om exempelvis en förundersökningsledares vilja att skaffa den misstänkte försvarare. Redan av detta skäl bör omsorgen om rättslivets anseende mana fram en allvarlig strävan till realiserbara reformer.

Enligt vår mening vore Gällivare municipalsamhälle en lämplig förläggningssort för den här förordade anstalten, men det bör ankomma på den utredning man här syftar till att närmare pröva även denna detalj.

Med stöd av vad här anförts hemställer vi,

att riksdagen måtte i skrivelse till Kungl. Maj:t begära en skyndsamt utredning om lämpligheten av att genom en helt statlig rättshjälpsanstalt, förslagsvis placerad i Gällivare muni-

cipalsamhälle, förbättra möjligheterna för befolkningen i Norrbottens läns lappmarker och s. k. inland att erhålla rätts-hjälp, varvid samernas och de finskspråkigas situation särskilt beaktas.

Stockholm den 25 januari 1957

R. Lassinantti

Ivar Jansson,
Kalix

Olof W. Wiklund

Annie Jäderberg

Harald Larsson
i Hedenäset